DEBRECENI EGYETEM FOLIA URALICA DEBRECENIENSIA 24.
FINNUGOR NYELVTUDOMÁNYI TANSZÉK DEBRECEN, 2017

In honorem

Lars-Gunnar Larsson 70 éves

Az Uppsalai Egyetemi finnugor nyelvészprofesszora, Lars-Gunnar Larsson idén töltötte be 70. életévét. A professzor 1947. december 9-én született Ljunghem községben (Skaraborg megye, Közép-Svédország). 1967-ben érettségizett Skövdében. Egyetemi tanulmányait ugyanebben az évben Lundban kezdte, majd 1971-ben Uppsalában folytatta. Finn és lett nyelvet, összehasonlító finnugor és indoeurópai nyelvészetet tanult. Egyetemi tanulmányait 1973-ban fejezte be: ekkor szerzett MA fokozatot. A diplomaszerzés után felvételt nyert az uppsalai doktori iskolába. 1981-ben doktorált (PhD) az Uppsalai Egyetemen finnugrisztikából Bo Wickman professzor vezetésével.

Kezdettől fogva nagy érdeklődést tanúsított a nyelvek iránt: több finnugor nyelvet (többek közt lappot, magyart, észtet) és balti nyelveket tanult. Elmondása szerint oroszul a „seregben" tanult meg. Az 1976–77. tanévet a Helsinki Egyetemen töltötte. Végzés után tanított az összehasonlító indoeurópai tanszéken, s ezzel egyidejűleg bekapcsolódott a finnugor intézetben folyó európai nyelvatlasz *(ALE)* munkálataiba. 1982-ben nyerte el a finnugor nyelvészprofesszori állást az Uppsalai Egyetem Finnugor Intézetében, 1999-ig állt az intézet élén. Tagja lett a helsinki Finnugor Társaságnak és a Finn Nyelvtudományi Társaságnak, az uppsalai Gustav Adolf Akadémiának. Tanárának, Bo Wickman professzornak a javaslatára 1995-től tagja a Nemzetközi Finnugor Kongresszusok Előkészítő Bizottságának (ICFUC), a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaságnak (ma Magyarságtudományi Társaság). Mindkét jeles nemzetközi szervezet végrehajtó bizottságának is aktív tagja.

Nem titkolt büszkeséggel töltötte el, amikor az egyetemi diákszervezet tartományi egységének tanárelnökévé választották.

Fő kutatási területei felölelik a finnugor nyelvészet valamennyi ágát. Témái: a Baltikum térségének kontaktusnyelvészete, a finnugor kutatások 17–18. századi svédországi története, az uppsalai intézet megalapítójának és első professzorának, K. B. Wiklundnak a munkássága. (Az intézet megalakulásának 100. évfordulója tiszteletére nagyszabású nemzetközi szimpóziumot, egyfajta mini finnugor kongresszust szervezett.) Kezdettől fogva tervezte Per Holmberger számi nyelvi feljegyzéseinek és szógyűjtésének kiadását (ld. alább!). (Megjegyzem, hogy Halász Ignác magyar lappológus is gyűjtött és publikált e nyelvterület számi beszélőitől.)

Különösen izgatják a finnugor és indoeurópai nyelvek kapcsolatai a Baltikumban (balti finn és balti nyelvek) és Skandináviában (finn, lapp és skandináv relációk). Nevéhez fűződik több szó eredetének megfejtése, ornitológiai hobbija madárnevek etimologizálásában is megjelenik. Páratlanul széles tájékozottsága szinte minden finnugor nyelvre, sőt a szamojédra is kiterjed, de nem ismeretlenek számára a paleoszibériai nyelvek sem.

Tudományos termése közel száz tanulmány, 30 recenzió, megemlékezések sora, lexikoncikkek, műfordítások stb. Főbb művei: *Studien zum Partitivgebrauch in den ostseefinnischen Sprachen.* Uppsala, 1983; *Lapponica et Uralica. 100 Jahre finnisch-ugrischer Unterricht an der Universität Uppsala.* Uppsala, 1996; *Grenzen und Gruppierungen im Umeasamischen.* Wiesbaden, 2012. Ez utóbbi monografikus feldolgozás hiánypótlásnak számított a lappológiában. A szerző minden korábbi kutatónál tovább lépett azzal, hogy felhasználta és részletesen elemezte a rendelkezésre álló korábbi gyűjtéseket (K. B. Wiklund, Nils Moosberg, Axel Calleberg és Tryggve Sköld anyagait), és kijelölte a további feladatokat az umei számi nyelvváltozat további kutatásában.

Nemzetközi elfogadottságát jól mutatják tanulmányainak – Svédországon kívüli – megjelenési helyei: Amszterdam, Atlanta, Budapest, Debrecen, Dordrecht, Hamburg, Helsinki, Jyväskylä, Maastricht, Oslo, Párizs, Philadelphia, Piliscsaba, Szeged, Tallinn, Tampere, Tartu, Turku, Vilnius, Wiesbaden. 65. születésnapjára kollégái és barátai ünnepi kötettel tisztelegtek a jubiláns előtt *(Lapponicae investigationes et uralicae. Festschrift zum 65. Geburtstag von Lars-Gunnar Larsson.* Hrsg. Eberhard Winkler – Hans-Hermann Bartnes – Cornelius Hasselblatt. Wiesbaden, 2012). Ebben a kötetben 25 írást olvashatunk. Az ünnepelt elismertségét mutatja, hogy észt, finn, francia, lapp, magyar, mordvin, német, norvég, svéd, votják és zürjén szerzők köszöntötték.

Örömmel értesültünk arról, hogy elkészült és rövidesen megjelenik az uppsalai egyetemi könyvtár (UUB) Acta-sorozatában jubilánsunk új könyve, amelynek címe: *Per Holmberger och sockenlapparnas språk* [Per Holmberger és a pitei lappok nyelve]. Per Holmberger (1745–1807) Uppsalában tanult teológiát és Linnénél botanikát, majd Uppsalától északabbra (Tolvfors, Söderbärke, Heby községek környékére) került jómódú családokhoz magántanítónak az 1770-es években. Közben itt lapp nyelvű adatközlőktől értékes nyelvi anyagot gyűjtött. Szógyűjteménye *(Vocabularium linguae Lapponum mendicantium)* az ún. kolduló vándorlappoktól (svéd *tiggelapp, tiggarlapp*) 1600 szót foglal magában. Larsson ennek a számi nyelvi anyagnak nyelvjárási besorolását végezte el a korábbi vélekedésekhez képest új megvilágításban. Jubilánsunk szerint ezek a lapp emberek nem távolabbi vidékekről vetődtek oda, hanem mindig is ott laktak, csak magukra maradtak és elszegényedtek, de megtartották eredeti pitei nyelvjárásukat, amely keveredett a helyi svéd lakosság nyelvével. (Vö. Larsson: *Saami Speakers in Central Sweden.* In: Folia Uralica Debreceniensia 12 [2005]: 59–68.) Holmberger később visszatért délebbi szülőföldjére Östergötlandba, ahol előbb tanítóként, majd lelkészként tevékenykedett.

Kutatói és oktatói tevékenysége mellett a jubiláns professzor elévülhetetlen érdemeket szerzett a Collinder által elindított, majd Bo Wickman által folytatott doktori iskola vezetőjeként. A nála készült értekezések tudományszakunk minden területére kiterjednek. Az Uppsalában megjelenő kiadványsorozatok közül igen jelentősek a *Studia Uralica (et Altaica) Upsaliensia* sorozat doktori értekezéseket tartalmazó kötetei. Ennek 15. számaként jelent meg Larsson doktori értekezése. Ezután közreműködött a további kötetek szerkesztésében. Elmondása szerint ez óriási energiákat követelt meg tőle, hiszen a változatos témákból (svédországi finn nyelv, kétnyelvűség, finnugor mondattan, aspektus, nyelvművelés és nyelvtervezés, irodalom, jelentéstan stb.) különböző nyelveken (a svéden kívül angolul, németül, finnül) megjelenő kötetek mellé nem kell különös kommentár mindazoknak, akik finnugrisztikai folyóiratot indítottak útjára és folyamatosan végzik a szerkesztés gyötrelmes munkáját. 1993-ban indult az URSUS, majd az Opuscula Uralica is. (A sorozat változatos tartalmára vö. Zaicz Gábor, FUD 6: 195–205.)

Magyarországon gyakori vendég, többször megfordult Debrecenben is. Először 1975-ben látogatott ide, a nyári egyetem magyar nyelvtanfolyamára. Ez egész életére meghatározó volt, és Debrecennek kiemelt helye lett magyarországi kapcsolataiban. Többször tanított vendégprofesszorként egyetemünkön, s használjuk északi lapp nyelvkönyvét is (Larsson – Hedlund: *Ii dušše duoddaris. Lärobok i nordsamiska.* Uppsala 2011). Lapp tárgyú PhD-

értekezések bírálója is volt. Tagja a finnugor tanszéki évkönyv szerkesztőbizottságának, s rendszeresen publikál is nálunk. 2013-ban mindezen érdemei elismeréseképp a Debreceni Egyetem díszdoktorává avatta Larsson professzor urat. (Magyarországi kapcsolódásáról írt vallomása *Magyarország – egy szerelem története* címmel az Alföld folyóirat 57/11. számában jelent meg 2006-ban).

Lars-Gunnarral való barátságunk három-négy évtizedes múltra megy vissza. Utána sokszor találkoztunk finnugor kongresszusokon, majd még néhányszor egyetemi körökben. Rendszeresen találkoztunk hol Uppsalában, hol Oslóban és Magyarországon, de a finn–észt–svéd–norvég tudományos együttműködés keretében szimpóziumokon vettünk részt Söderforsban, Tartuban, Turkuban. Hogy ne csak tudományos kapcsolatainkról essen szó, meg kell említenünk Lars-Gunnar kedves családját: Ankit (Ann-Christin Mattisson jeles onomasziológus-professzort) és fiukat Jerkert. Lars-Gunnar kitűnően főzött, remek házigazdának bizonyult, a családias hangulatot még a kutyusok csaholása is hangsúlyozta; esténként részt véve a kutyasétáltatásban számos baráti és szakmai kérdést kötetlenül meg tudtunk vitatni.

A fentiekből talán kirajzolódik Lars-Gunnar Larsson professzor emberi és tudósi portréja. Őszintén reméljük és kívánjuk, hogy a születésnapi köszöntők és a rövidesen megjelenő új opus új erőt adjanak neki, és ismét nagy energiákat mozgósíthasson tudományos tervei megvalósításához. Ehhez kívánunk a a debreceni egyetem díszdoktorának az anyaintézmény és a finnugor tanszék nevében egészséget, sikereket és személyes boldogságot. Kedves Lars-Gunnar barátunk, Isten éltessen sokáig!

KERESZTES LÁSZLÓ – MATICSÁK SÁNDOR